

Naslov: **MOJI ČEFURJI SO PANK O TURBOFOLKU**

Podnaslov:

Avtor: **AGATA TOMAŽIČ**

Vir: **POGLEDI**

Datum: 11.09.2013   Stran: 19

Velikost: 1605 cm2   Rubrika: DIALOGI

Doseg: 12000

Goran Vojnović, pisatelj in režiser

MOJI ČEFURJI SO PANK O TURBOFOLKU

AGATA TOMAŽIČ, foto JOŽE SUHADOLNIK

Poskus sestaviti vprašanje, ki ga Goranu Vojnoviću ni še nihče zastavil, in tako izvedeti od njega nekaj, kar še nikomur ni povedal, se sliši kot poziv k iskanju napake v Vegovih logaritamskih tabelah. Ne le, da je Vojnović dal že nešteto intervjujev na vse mogoče teme, od literature do filma in košarke, če omenimo le tri njegova najmočnejša področja, temveč se za nameček neprestano tudi sam sproti izreka o aktualnih zadevah v svojih kolumnah.

Toda tako kot se je zabavno opajati z mislijo, da bi bil prav ti tisti človek, ki bi dobil nagrado, razpisano za najditelja napake v logaritmih, je tudi intervju z ustvarjalcem, ki se zadnje tedne pojavlja predvsem v vlogi režiserja filma *Čefurji raus!*, ena prijetnejših novinarskih nalog. Ne le zato, ker zaradi obilne medijske kilometrine na vprašanja odgovarja strnjeno, tehtno in tekoče, temveč predvsem zato, ker bi tudi njega lahko uvrstili med ljudi – o katerih je posnel nekaj oddaj iz serije *To bo moj poklic* in o njih spregovoril v intervjuju –, ki se v življenju ukvarjajo točno s tistim, v čemer uživajo.

Kako gresta skupaj knjiga in košarka? V enem od intervjujev ste dejali, da niste prebrali niti ene knjige, ko ste trenirali košarko. Ali verjamete v uspeh nacionalne knjižne kampanje *Ni igre brez drame*, v okviru katere bodo lahko ljudje med drugim kupovali knjige za evro ceneje z vstopnico za EuroBasket 2013?

Hm, v bistvu gresta košarka in knjiga v tisti pubertetniški fazi težko skupaj, saj potem se čas najde. Na začetku, dokler sem še bral mladinske knjige, se je dalo početi oboje, brati in trenirati, potem pa je nastala luknja – v obdobju, ko ni časa za nič, ko je vse drugo bolj pomembno, predvsem pa imaš toliko energije, da ne moreš kar sedeti in brati. A ko sem se pozneje menil s športniki, tudi košarkarji, sem razbral, da gresta knjiga in šport čisto dobro skupaj, da stereotip o športnikih, ki ne berejo, ne drži. Kar nekaj športnikov, tudi vrhunskih, sem spoznal, ki zelo radi berejo – seveda kolikor jim čas dopušča, in tega

je, zaradi neprestanih potovanj, velikanskih odmerkov adrenalina pred in med tekmami, vedno premalo. Za knjigo potrebuješ mir.

Všeč pa mi je, da se tako odmeven dogodek, kot je EuroBasket 2013, povezuje s kulturnimi dejavnostmi. Šport in kultura pri nas veljata za svetova, ki sta strogo ločena, vendar je dobro, da se začneta prepletati. EuroBasket je odlična priložnost za to. Seveda bomo šele po koncu videli, kakšen bo učinek te akcije in koliko ljudi, ki so si ogledali tekme, je izkoristilo ugodnosti pri nakupu knjig. Po mojem mnenju bi potrebovali tesnejše povezave med kulturo in športom, to so najbrž hoteli doseči z združitvijo ministrstev, vendar nisem prepričan, da je bilo uspešno. Veliko več je neformalnih možnosti za povezovanje. Predvsem pa bi morali spremeniti miselnost – pri nas vlada prepričanje, da sta svet kulture in svet športa popolnoma ločena.

Mislite 'Kulturo narodu, sport seljacima' (Kulturo narodu, šport kmetom, op. p.)?

Ja, in že v svetu kulture so prepadi, delitve na visoko umetnost in popkulturo, znotraj te pa na urbano in ruralno ... Zelo imamo radi jasne ločnice, po mojem mnenju bi potrebovali bolj mehke prehode, da bi te ločnice sčasoma zabrisali. Mislim, da si precej kulturnih ustvarjalcev prizadeva za nekaj podobnega, tudi sam sem eden od njih, saj ni veliko nekdanjih košarkarjev, ki bi potem pisali knjige in snemali filme, zato me to avtomatsko pripelje v to zgodbo. In v tem z veseljem sodelujem!

Kaj pa par košarka – film? Za katerega od obeh se odločite s televizijskim daljincem v roki? Ali celo v živo – spored tekem na EuroBasketu se gotovo kaj prekriva s projekcijami na Slovenskem filmskem festivalu?

Premiera filma *Čefurji raus!* v Portorožu bo takrat, ko je na sporedu tekma, v kateri igra Slovenija. A ker imam to srečo, da sem film že videl, bom lahko gledal tekmo. Zelo mi je bil všeč komentar prijatelja Mareta Bulca, ki je rekel, da Marko Đorđić zagotovo ne bi prišel na to premiero. Z njim

se popolnoma strinjam!

Ko gre za televizijo, pa ima šport pri meni sploh izrazito prednost: dogajanje v živo je nekaj, s čimer se film ne more kosati. Televizija, ki predvaja film, postane v bistvu monitor. Televizija kot taka, vsaj v mojem življenju, ostaja zaradi športa – pri prenosih v živo ima televizija smisel. Film si vedno lahko pogledaš pozneje. Zato mislim, da bo filmski festival v bitki za pozornost proti košarki izgubil. Organizatorji so mu, ko so se ga odločili prirediti v istem terminu kot EuroBasket, naredili medvedjo uslugo. S filmom je, sploh v času interneta, pač tako. Ne more tekmovati z dogajanjem v živo. Že tako in tako je ljudi treba malone prositi, naj gredo v kino; ko pa imajo na voljo še toliko drugih možnosti ... Zavedam se, da obstaja tudi filmska publika, ki ji košarka ne diši, in ti ljudje se bodo najbrž brez oklevanja podali v Portorož. Vesel pa sem, da se bosta oktobra, ko bodo *Čefurji* prišli v kinodvorane, ti dve publikii združili. Film je namreč namenjen obojim.

Zaradi naključja, da sovpadata premiera vašega filma in EuroBasket, se te dni še posebej veliko pojavljate v medijih. Brala sem, da vam je konec avgusta na poti na literarni večer v okviru Festivala Sanje v Medani počila avtomobilska

pnevmatika – ste bili kot Goran Vojnović kaj prej deležni pomoči na cesti? Oziroma, če vprašanje obrnem, ste kot Goran Vojnović, avtor knjige, ki čefursko življenje prikaže na Slovincem všečen način, kdaj deležni kakšne pikre iz čefurskih vrst, češ marš, izdajalec?

To vprašanje je kar pogosto, ljudje so me po izidu knjige ves čas po tihem spraševali, kako so to doživeli ljudje na Fužinah. A ravno takšnih odzivov – da sem zagrešil nekakšno izdajstvo – je bilo zelo malo, oziroma so bili tako redki, da skoraj niso vredni omembe. Večina ljudi je to doživljala kot prikaz svojega načina življenja, kar jim je laskalo: končno je nekdo prikazal vsaj približek tega, kar se zares dogaja, v nasprotju z zgodbami v medijih, ki so izrazito prikazovale samo eno plat medalje. Tega v knjigi nisem zamolčal, nisem poskušal skriti, da se v tem svetu dogaja tudi veliko negativnih stvari, od drobnega kriminala do nasilja ipd. Prikazane pa so tudi mnoge druge plati, in to je bilo ljudem všeč: končno so brali nekaj, v čemer so se prepoznali, prepoznavali so svoje prijatelje, starše. Moram reči, da so vzeli knjigo za svojo, čeprav sem se bal, da bodo rekli »To pa ni čisto to«. Nek poseben občutek je brati knjigo, v kateri najdeš svet, kjer si živel. To knjigi da neko drugo, ne več čisto literarno vrednost, lahko bi rekel neko drugo razsežnost. Vsaka knjiga sicer prinaša intimna doživljanja junakov, *Čefurji* pa vsebujejo še celo paleto likov, cel svet in neke realne lokacije – kar ljudem zleze pod kožo. Sploh ljudem, ki so bili kdaj del tega sveta. Šlo je za veliko več kot samo literaturo.

Ljudje torej poznajo mojo knjigo in mene, a v Sloveniji je zanimivo, da ti ljudje, ki te prepoznajo, tega ne dajo takoj vedeti. Kar je super, ker lahko ohraniš svoj mir in svoje življenje v nekih tirnicah, po katerih je teklo že prej. Dogajalo se mi je, da sem na tržnici pri nekom kupoval leta in leta, preden mi je povedal, da ve, da sem pisatelj. In še vedno ne vem, ali je vedel od vsega začetka ali je zvedel enkrat vmes ali mu je prišepnil kdo drug. Komu drugemu, ki hlepi po prepoznavnosti v javnosti, bi to najbrž povzročalo bolečino, meni pa je to strašno všeč ravno v tem obdobju, ko se res ogromno pojavljam v medijih – v času premiere je najbolj naporno – in komaj čakam, da se bo malo poleglo in bom spet lahko živel normalno in ne

razmišljal o tem, kdo je včeraj bral moj intervju ali kdo me je videl na televiziji. V tem pogledu mi filmski cirkus ni preveč všeč. Vem pa, da brez tega ne gre. Ko si mlad in se odločaš za film, se ti to morda zdi še mikavno. Težava je v tem, da ko pozneje postaneš odvisen od filma, ti to ni več všeč, a brez ne gre.

Se vam zdi, da ste prispevali k ustvarjanju nekakšne blagovne znamke Fužine, tako kot denimo fužinski raper Zlatko? Mimogrede, v kakšnih odnosih ste z njim?

Z Zlatkom sva v zelo dobrih odnosih, sodelovala sva tudi pri filmu, v njegovem glasbenem spotu bodo posnetki iz filma, mi pa smo uporabili njegovo glasbo v napovedniku. Vsi, ki smo del tega fužinskega sveta in delujemo kot umetniški ustvarjalci, izhajamo iz podobnih osnov, družijo nas podobne želje prikazati ta svet v luči, ki je tudi pozitivna in realna. To nas povezuje, čeprav sva z Zlatkom seveda popolnoma različna v načinu umetniškega ustvarjanja in se tudi značajsko razlikujeva. Podobna pa sva si v odnosu do Fužin, tudi Zlatko gre rad na OŠ Fužine in tam brezplačno nastopa ...

Se tudi vi radi vračate na Fužine?

Seveda, z veseljem, če me le povabijo. Zdaj sicer ne živim več tam, a lani sem bil tam celo poletje, ker smo snemali film. Sicer pa je kulturnih ustvarjalcev, ki so vsaj del svojega življenja preživeli na Fužinah, res veliko. Morda sva z Zlatkom v tem trenutku najbolj izpostavljena, a je tu še Anže Kacafura - Cazzafura, pa režiserka Urša Menart, režiserja Peter Bizjak in Diego Menendes, ki ima seveda spet čisto svoj način ustvarjanja, vendar bi se tudi z njim zlahka dalo najti kakšne skupne točke. Več pisateljev in pesnikov je več let živel na Fužinah, recimo Andrej E. Skubic, Uroš Zupan, Peter Semolič.

Fužine so velike in tam se da živeti na različne načine; za marsikoga morda sploh ne vemo, da je živel na Fužinah, ker jih je drugače doživljal. Fužine v resnici niso to, čemur pravimo geto. Imajo to lastnost, da je tam mogoče živeti popolnoma nezanimovan s Fužinami: tam lahko zgolj prespiš, večino dneva pa si nekje drugje in imaš drugje tudi prijatelje. Vendar pa je na Fužinah nekaj ljudi, ki so njihovi ujetniki. Z njimi se identificirajo, ker imajo tam vse prijatelje, zbirališča, kamor zahajajo – in oni poskrbijo za tisto značilno atmosfero Fužin.

No, navsezadnje bi lahko rekli, da gre za urbanistično dobro zasnovano naselje, če ga sploh ni treba zapuščati in lahko kar tam vse opraviš ...

To trditev bi postavil pod vprašaj. Socialistična urbanistična zasnova, kjer obstaja del naselja za spanje, del za igranje in del za nakupovanje, in so vsi strogo ločeni, je popolnoma v nasprotju s konceptom urejanje prostora v mediteranski kulturi, pa tudi v turški ali arabski, ki sta tako značilni za Balkan. Fužine so zgrajene in urejene popolnoma navzkriž s karakterjem in mentaliteto ljudi, ki tam živijo – zato se mi njihova urbanistična zasnova res ne zdi najbolj posrečena. Ima pa ta seveda tudi svoje prednosti: ogromno zelenja, miru, če greste v teh dneh po Fužinah, so videti kot družinsko naselje, polno otrok ... In starejših, ki krmijo race v Ljubljani in na zelenicah igrajo šah.

Ja, če bi zaprli oči in poslušali zvoke, bi mislili, da ste na Bledu. Tudi labodi so tam!

Tudi čefur je pravzaprav postala blagovna znamka, in sicer že z Magnificovo pesmijo, biti čefur pa danes ni več nekaj,

kar si nihče ne bi želel. Je to prišlo do izraza tudi na avdiciji za igralce v filmu, se je pogosto dogajalo, da so čistokrvni Slovenci na avdicijo pripeljali svoje otroke, za katere so si želeli, da bi na filmskem platnu postali čefurji?

Saj so bili že toliko stari, da so prihajali sami. Moram pa reči, da je bilo med njimi kar nekaj Slovencev, ja. Eni so prišli samo zato, ker so si želeli igrati v filmu in si niso niti predstavljali, za kakšen film gre, slišali so le za avdicijo. Kandidati so bili različni, kakor je različno dojetanje, kdo naj bi bil čefur. Prišli so tudi Slovenci, za katere bi, če ne bi povedali, da so Slovenci, rekel, da so rojeni vsaj v Beogradu, če ne še kje bolj južno. Tu je prišla do izraza razlika med dvema konceptoma čefurstva: po prvem je čefur nekdo, ki se je tak rodil in je zaznamovan s svojim poreklom, z materinščino in s starši. Drugi koncept je novodobni, biti čefur je danes postal bolj subkulturni ali popkulturni fenomen in označuje bolj način izražanja, se pravi govorjenja, oblačenja, izbor glasbe, ki jo poslušša. Ta novodobno čefursko identiteto lahko po potrebi tudi odvržeš ali zamenjaš. Zato je bolj svobodna in prikupna, saj vanjo nisi ujet, kadarkoli lahko izstopiš. Zato je tudi tako privlačna: biti čefur za par dni je lahko zelo zabavno, tako kot izleti v eksotične revne države, ki so krasne, dokler lahko kadarkoli iz njih odpotuješ. Sodobni čefur je tako kar naenkrat postal super atrakcija, ker lahko greš za tri tedne v čefurski svet, potem pa se preoblečeš nazaj v Slovenca. Tukaj se pozablja na ljudi, ki te možnosti nimajo: v ta svet so tako ujeti in z njim zaznamovani, bodisi z imenom bodisi z videzom ali znanjem slovenščine, da iz tega ne morejo izstopiti. Dojetanje čefurstva, najsi je marsikomu novi koncept še tako všečen, pa je različno v različnih krogih. Nekje so navdušeni in s tem nimajo problemov, ponekod pa ga dojemajo kot zelo negativnega. Ljudje, ki imajo izkušnjo, kako je biti čefur – in ki ne morejo biti nič drugega kot čefurji –, bi vam znali povedati marsikatero zgodbo. In te zgodbe niso lepe. Takšni čefurji, ki ne morejo izstopiti iz svoje kože, danes postajajo Afričani in Kitajci. Druga ali tretja generacija t. i. čefurjev v Sloveniji lahko izbira, ali bodo bolj sledili družinski tradiciji ali se bodo približali slovenski večini; lahko usmerjajo svoje življenje. Temnopolti ali azijski priseljenci, ki prihajajo k nam zdaj – ali pa še bodo –, se znajdejo v tej neprijetni situaciji, ki se ji lahko marsikateri čefur izogne. Oni so tisti, ki ne morejo izstopiti, ne morejo se odločiti, da se bodo pa danes malo bolj delali Slovence in se ne bodo ravno napravili kot čefurji, temveč bolj kot Slovenci. Temnopolti in Kitajci tega ne morejo narediti in njihovi problemi so zato toliko večji. A ker je teh priseljencev toliko manj, jih niti ne opazimo.

Zanimivo je, da je tretja generacija priseljencev, pa naj gre za Arabce v Franciji ali Pakistance v Veliki Britaniji – v vsakem primeru torej njihove »čefurje« – , pogosto mnogo bolj pravoverni od svojih staršev. Ali se tudi pri nas dogaja kaj podobnega?

Ne, prav zato, ker tretja generacija čefurjev pri nas lahko izbira. Nekdo, ki mu je ime Goran Vojnović in izgleda tako, kot izgledam jaz, bi bil lahko popoln Slovenec, lahko bi zakril dejstvo, da so njegovi starši rojeni zunaj Slovenije. Lahko bi se tudi včlanil v najbolj desno stranko – imeli smo že vodilne člane radikalnih desničarskih strank, ki so bili ravno tako druga generacija priseljencev, kot sem jaz. Govorim o znamenitem primeru Lovra Škrinjariča, ki je bil v nekem trenutku predsednik Stranke slovenskega naroda, pa je imel mamo iz Srbije in očeta iz Hrvaške.

Takih primerov bi lahko naštel še nekaj, spomnimo se samo Jelinčičeve nacionalne stranke in njenih nacionalno pisanih članov.

Kar torej loči Arabce v Franciji, Pakistance v Veliki Britaniji in tudi Turke v Nemčiji od naših čefurjev, je, da te možnosti nimajo – pa so lahko četrta ali peta generacija. Poučen je primer iz Švedske, kjer v želji, da bi preganjali nelegalne priseljence, ustavljajo temnopolte ljudi, ki so že četrta ali peta generacija na Švedskem in so profesorji, odvetniki, zdravniki ter nimajo več nikakršnih povezav z domovino svojih prednikov, temveč jih samo na podlagi videza uvrščajo v to rizično skupino in jim na cesti pregledujejo dokumente, s katerimi morajo dokazati, da so legalno v državi, v kateri se je rodila že njihova babica. V Sloveniji pa lahko srečaš človeka, ki se je sem priselil pred desetimi leti, a tako dobro govori slovensko, da si prepričan, da je Slovenec ne samo on, temveč tudi vse njegovo sorodstvo, še zlasti če nima blazno drugačnega imena. Možnost izbire, ki jo imamo, je tista, ki navidezno blaži napetosti in pri ljudeh zmanjšuje občutek drugačnosti. Vse to pa prikriva realen problem, saj se nam pogosto zdi, da smo Slovenci boljši, kot smo v resnici – ker nimamo toliko izkušenj z zares drugačnimi. Kako strpni smo do njih, se bo pokazalo v bližnji prihodnosti. Za zdaj recimo Kitajci množično prihajajo k nam le kot turisti, ki tu puščajo denar, s čimer smo zadovoljni. Če pa bi prišlo do njihovega priseljevanja, bi se hitro razkrila naša prava podoba – in ta je veliko slabša, kot radi verjamemo, da je.

Zakaj bodo pri filmu *Čefurji raus!* podnapisi?

Del zgodbe se dogaja v stanovanjih, kjer se govori srbohrvaško. Tu so podnapisi potrebni, to je bilo jasno že na začetku, po grobi oceni je podnaslovljena približno tretjina filma. A tudi ko mulci govorijo med sabo, uporabijo marsikatero tujo besedo, vendar se nam je zdelo, da bi bilo preveč, če bi podnaslovlili še to – ker bi ljudje začeli brati podnapise, namesto da bi gledali film. Ko gledamo film, ki se dogaja v Prekmurju, večina ljudi iz Ljubljane ali s Primorskega seveda ne razume čisto vsake besede, dojameš pa celotno sporočilo. Tudi Petelinji zajtrk sem si sam najprej ogledal brez podnapisov in je bila to še toliko bolj intenzivna izkušnja, ker se trudiš slišati in uživati. Enako je s filmi, ki se dogajajo na Koroškem ali za mejo v Italiji, gre za narečja in slenge. Saj tudi vsi bralci v knjigi *Čefurji raus!* niso razumeli vseh besed, enako velja za gledalce monokomedije – vendar to ni bilo odločilno pri tem, ali so razumeli poanto v zgodbi in v njej uživali.

Bi lahko za film *Čefurji raus!* rekli, da sodi v žanr t. i. urbanega filma?

Zanimivo je, kako se je definicija urbanosti pri filmu skozi leta spreminjala: danes za urbane veljajo posnetki Stare Ljubljane (Metod Pevec in Nejc Gazvoda z *Dvojino*), medtem ko so včasih prikazovali nove, socialistične stavbe, denimo Bavarski dvor ali blokavska naselja v Sreči na vrhvi. V *Čefurjih* pa je nek duh, ki ni povsem urban – film le vsebuje epizodo izleta v mesto, torej obstaja nek kontrast. Ja, seveda, *Čefurji* so urbani film, saj se dogajajo v mestu in pripovedujejo zgodbo, ki ni vaška, vendar vsebujejo nekaj ruralnega duha, kar zgodbo ločuje od sodobnih urbanih zgodb. Po mojem mnenju samo zgodbo bolj zaznamuje preplet urbanega in ruralnega kot izključno urbanost. Kvečjemu je urban način, na katerega je ta zgodba povedana. Že z izbiro glasbe smo to urbanost močno poudarili.

Saj res, kako je z glasbeno opremo?

Glasbo za film je delal že omenjeni Anže Kacafura - Cazafura. Vendar je glasbena oprema še mnogo bolj raznolika – kakšnih deset komadov različnih izvajalcev (Magnifico, Dubioza Kolektiv, Edo Maajka, Repetitor, Kulturšok, Zoster ...). Gre torej za celo paleto sodobne urbane glasbe, s katero smo film potisnili v smeri proti urbanosti. Seveda se pojavi tudi nekaj turbofolka, to je nujno, vendar smo se odločili, da to ne bo nosilna glasba filma. Zdi se mi, da so *Čefurji* tudi kot knjiga bližje hip hopu ali celo panku kot turbofolku. To je pank o turbofolku in ne turbofolk o turbofolku.

Ali načrtujete tudi po romanu *Jugoslavija, moja dežela* posneti film?

Mislim, da to razmišljajo drugi – producent si to želi oziroma se mu zdi, da bi bilo lahko v redu. Sam pa nimam velike želje še enkrat delati zgodbe, ki sem jo že povedal, poleg tega pa sem po dveh filmih, ki sem ju posnel, kar precej spoznal naše produkcijske možnosti in se mi zdi, da sem premalo

ZA ZDAJ RECIMO KITAJCI MNOŽIČNO PRIHAJAJO K NAM LE KOT TURISTI, KI TU PUŠČAJO DENAR, S ČIMER SMO ZADOVOLJNI. ČE PA BI PRIŠLO DO NJIHOVEGA PRISELJEVANJA, BI SE HITRO RAZKRILA NAŠA PRAVA PODOBA – IN TA JE VELIKO SLABŠA, KOT RADI VERJAMEMO, DA JE.

nor, da bi se spustil v režijo tako kompleksne zgodbe. In v tem trenutku sem kar malo utrujen od filmskega sveta. Bomo

videli, možnosti puščam odprte, trenutno pa mi ta ideja, sploh če govorimo o režiji, ni tako blizu. Tudi pri *Čefurjih* je trajalo nekaj časa, da sem znotraj te zgodbe našel stvari, ki sem jih hotel izpostaviti – toda razlika je bila v tem, da so bili *Čefurji* najprej spisani kot filmski scenarij.

Posneli ste tudi nekaj oddaj iz serije *To bo moj poklic*, predvajane na nacionalki. Kaj bi svetovali mladim: naj se vpišejo na AGRFT in odločijo za poklic režiserja ali bi jih odvrnili od tega?

Treba je izhajati iz tega, kar si kdo želi. Ne bi bilo pošteno od mene, da bi nekomu svetoval, naj ne hodi na AGRFT, če si to res želi. Mislim, da je podlaga za dobro delovanje družbe, da čim več ljudi – vsi žal nikoli ne morejo – vsaj približno počne tisto, kar jih veseli. Je pa res, da predvsem mladi pod pritiskom staršev niti ne vedo več, kaj jih zares veseli, kaj jim je blizu. Pogosto se pozablja na poklice, ki so zelo zanimivi in perspektivni, tako glede zaposlitve kot glede zaslužka. Mladim bi priporočil le, naj si vzamejo več časa za razmislek in naj skrenejo z načrtanih poti – vsi na gimnazijo in vsi na študij. Ko smo delali te oddaje, sem spoznal, da je predvsem na srednjih tehničnih šolah veliko možnosti za pridobitev dobre izobrazbe, pa tudi za nadaljevanje šolanja na visokošolskih ustanovah. Sam sem sodeloval pri predstavitvah poklicev, kot so geometer, mehatronik, kamnosek, tapetnik, in povsod je bila zgodba podobna: dobro izobrazbo se da dobiti, če si ambiciozen, tudi po tej poti, ne le na gimnaziji. Seveda pa je pri tehničnih poklicih potem veliko lažje dobiti zaposlitev in solidno zaslužiti – tudi v krizi po njih vlada povpraševanje. Najpomembneje se mi je pa zdelo, da so bili vsi, s katerimi smo snemali oddaje, zelo zadovoljni – ker so se v tistem poklicu našli in odkrili tisto, kar jim je všeč. Iz njihovega pripovedovanja o tem, kaj delajo, je zelo veliko več zadovoljstva, kot ga je čutiti pri kom drugem, ki dela v kakšnem uradu ali v službi, kjer so pristali skorajda po pomoti. ■

